न्याय्या" इति मीमां० ४वेदाप्रयुक्ते अनार्षे च । "अप्लुतवदुपस्थिते" पा०। "उपस्थितोऽनार्षः" सि०कौ० "उद्बुद्धस्कारेण चित्ते उपगते ५स्मृते "तौ जौ गुरुणेयमुपस्थिता" वृ०र०उक्ते दशाक्षरपादके ६छन्दोभेदे स्त्री "उपस्थितमिदं ज्सौत्सौ यदि गुरुःस्यात्" इति वृ० र० उक्ते त्रयोदशाक्षरपादके ७छन्दोभेदे न० । ८सेविते त्रि० । भावे क्त सेवने ९उपस्थाने न० । तेन जीवति वेतना० ठक् । औपस्थितिक सेवनोपजीविनि त्रि०

उपस्थिति स्त्री उप+स्था–क्तिन् । १उपसेवने २उपगतौ ३स्मृतौ च "आसत्तिरव्यवधानेन पदजन्यपदार्थोपस्थितिः सा० द०आसत्तिशब्दे उपसर्गशब्दे च उदा०।

उपस्थूण अव्य०स्थूणायां तत्समीपं वा अव्ययी०। १स्थूणायामित्यर्थे २तत्समीपे च तत्र भयः परिमुखा०ञ्य । औपस्थूण्य तद्भवे त्रि०। उपगता स्थूणाम् अत्या०स०। ३गृहस्तम्भोपगते त्रि० ततो भवार्थे अण्, न ञ्य इति भेदः

उपस्थेय त्रि० उप+स्था–सेवार्थत्वात् कर्मणि यत् । उपसेव्ये "वात्सप्रं कृत्वोपस्थेयं चेत्"कात्या०१७,१,२, "यदीदृशैरहं विप्रैरुपस्थेयैरुपस्थितः" रामा०।

उपस्नेह पु० उप+स्निह–घञ् । क्लिन्नस्य नैकट्यसम्बन्धेन क्लेदे "मूत्रयुक्त उपस्नेहात् प्रविश्य कुरुतेऽश्मरीम्" । "सास्य मातुराहाररसवीर्यमभिवहन्ति तेनोपस्नेहेनास्याभिवृद्धिर्भवति" । "सर्वशरीरावयवानुसारिणीनां रसवहानां तिर्यग्गतानां धमनीनामुपस्नेहो जीवयति" सुश्रु०।

उपस्पर्श पु०उप+स्पृश–घञ् । १स्पर्शे, २स्नाने च । उपस्पृश्यन्ते इन्द्रियाण्यत्र आधारे घञ् । विधिना जलपानपूर्वके मुखादिस्पर्शयुक्ते ३वैधाचमने तत्र हि "त्रिःप्राश्यापोद्विरुन्मृज्य मुखमेतानुपस्पृशेत् । आस्यनासाक्षि कर्णांश्च नाभिवक्षःशिरोऽंसकान्" छन्दो० आस्यनासिकादिस्पर्शो विहित इति तस्य तथात्वम् । "तथेत्युपस्पृश्य पयः पवित्रम्" रघौ आचमनार्थे उपात्स्पृशतेः प्रयोगात् । भावे ल्युट् । उपस्पर्शनम् तत्रार्थे न० "अथात उपस्पर्शनम्" कात्या०५,१०, २०

उपस्रवण न० उप+स्रु–भावे ल्युट् । सम्यक्क्षरणे उपरतं स्रवणम् प्रा०स०। १विरतस्रवणे क्षरणनिवृत्तौ "पत्न्युदक्या दीक्षारूपाणि निधाय सिकतास्वासीतोपस्रवणात्" का०२५,११,१२, "ज्योतिष्टोमादौ दीक्षितस्य पत्नी रजस्वला दीक्षारूपाणि शङ्खादीनि निधाय सिकतासु आसीत आ रक्तस्रावविरमणात्" कर्कः ।

उपस्वत्व न०उपगतमुत्पत्तिकालेएव प्राप्तं स्वत्वं यत्र । स्वत्वास्पदीभूतभूम्यादिभ्य उत्पन्नशस्यादिद्रव्ये । लोकव्यवहारः । अन्यस्य द्रव्यस्य प्रतिग्रहार्जनाधीनं स्वत्वं न तु उत्पत्तिकालात्, अस्य तु तत्काले एव स्वत्ववत्त्वेन तथात्वम् ।

उपस्वावत् पु० सत्राजितो नृपस्य पुत्रभेदे । "सत्राजितो दश त्वासन् भार्यास्तासां शतं सुताः । ख्यातिमन्तस्त्रयस्तेषां भङ्कारश्च पूर्वजः । वीरोवातपतिश्चैव उपस्वावांस्तथैव च" हरिवं०३९अ०

उपस्वेद पु० उप+स्विद–करणे घञ् । १वह्न्यादिसमीपस्थानात् जाते ऊष्मणि "तयोरण्डानि निदधुः प्रहृष्टाः परिचारिकाः । सोपस्वेदेषु भाण्डेषु पञ्च वर्षशतानि च" भा० आ०१६अ० "सोपस्वेदेषु ऊष्मवत्सु तत्र ह्यण्डान्तर्जलमूष्मणा शीघ्रं घनीभवतीति"नी०क० "अलाबुमध्यान्निष्कृत्य बीजं यत्नेन गोप्यताम् । सोपस्वेदेषु पात्रेषु घृतपूर्णेषु भागशः" भा०व०१०६अ०। भावे घञ् । २उपतापे

उपहत त्रि०उप+हन–क्त । १तिरस्कृते"करोत्यवज्ञोपहतं पृथग्जनम्" किरा०।"उपहतं तिरस्कृतम्" मल्लि०। २दूषिते "किमेभिराशोपहतात्मवृत्तिभिः" कुमा० "आशया उपहता दूषिता" मल्लि० । ३विनाशिते ४उत्पातग्रस्ते अशुद्धद्रव्यसंयोगेन ५अशुद्धे च "शारीरैर्मलैः सुराभिर्मद्यैर्वा यदुपहतं तदत्यन्तोपहतम्" विष्णुः । ६अभिभूते "शम्भुमुपहृदयः सहसा" किरा० ।

उपहति स्त्री उप+हन–क्तिन् । १उपघाते। २कार्यासामार्थ्यप्रयोजकापाटवे ३प्रतिहनने च ।

उपहत्नु त्रि० उप+हन–क्त्नु । उपहन्तरि "मृगं न भीममुपहत्नुमुग्रम्" ऋ०२,३३,११,

उपहन्तृ त्रि० उप+हन–तृच् स्त्रियां ङीप् । उपघातके (कटुकः) "स्तन्यशुक्रमेदसामुपहन्ता चेति" सुश्रु०।

उपहरण न०उप+हृ–ल्युट् । १परिवेषणे २उपायनदाने च

उपहर्त्तृ त्रि० उप+हृ–तृच् स्त्रियां ङीप् । परिवेषणकर्त्तरि "अनुमन्ता विशसिता नियन्ता क्रयविक्रयी । संस्कर्त्ता चोपहर्त्ता च खादकश्चेति घातकाः" मनुः । २उपायनदातरि च ।

उपहव पु०उप+ह्वे–अप् संप्र०गुणः । आह्वाने, "वीनामुपसरं दृष्ट्वा तेऽन्योन्योपहवाः गुहाम्" भट्टिः । "अध्वर्युर्होतर्युपहवं काङ्क्षते" आ०श्रौ०५,७,४, "प्रतिगृह्योपहवमिष्ट्वाऽवेक्षेत" ६,१२,१,

उपहव्य पु० उपहूयतेऽत्र उप+हु–बा०आधारे यत् । सप्त-